MONDATRÉSZEKRE KÉRDEZÉS

A probléma

Mivel a beszélgetések során nem csak kijelentéseket közlünk hallgatóinkkal, hanem információt is szeretnénk szerezni, így kénytelenek vagyunk bizonyos beszédhelyzetekben kérdéseket feltenni.

Az angol nyelvben a kérdő mondatok sok gondot okoznak: ennek egyik oka a mondatok állítmányának szerkezete[1], a másik pedig az adott szabályok ismeretének esetleges hiánya, melyek precízen meghatározzák egy kérdő (persze az állító és tagadó) mondat mondatrészeinek sorrendjét is. Ezeket a szabályokat nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hiszen ha eltévesztjük a megfelelő szórendet, a mondatunk vagy értelmetlen lesz, vagy nyelvtanilag helytelen, bár érthető.
Tehát lássuk, milyen ismeretekkel kell rendelkeznünk ahhoz, hogy nyelvileg helyes, érthető kérdő mondatokat alkothassunk, és mindig azt tudjuk mondani illetve kérdezni, amit akarunk.

1. Lásd Organet Angol Rendszerező Nyelvtankönyv, A mondatszerkesztés alapjai.

Milyen típusú kérdő mondatokat szerkeszthetünk?

Minden nyelvben léteznek olyan kérdések, melyekre nem elégséges az igen/nem válasz, hiszen a kérdőszó egy konkrét mondatrészre utal (alany, állítmány, tárgy, stb.), amelyre rákérdez. Például: a 'Milyen a kalap?' kérdésre nem válaszolhatjuk, hogy 'Igen./Nem.', hiszen a kérdés a kalap milyenségére utalt, tehát válaszunkban egy melléknevet kellene használnunk: 'A kalap szép.' Ez a melléknév az állítmányunk névszói része, mint melléknév. Ezeket a kérdéseket hívjuk *kiegészítendő kérdéseknek*.
A kérdő mondatok másik fajtája az *eldöntendő kérdés*, mivel ott valóban csak egy 'igen/nem' válasz is elegendő a kérdés megválaszolására. 'Szép a kalap?' 'Igen./Nem.'

Milyen szabályai vannak a kérdő mondatok megszerkesztésének?

Először is tudnunk kell, hogy az adott kérdő mondatban melyik mondatrészre kérdezünk rá (alany, állítmány, tárgy, stb.). Az alanyra és annak jelzőire vagy kiegészítőire, illetve a többi mondatrészre való kérdezések különböznek egymástól.
Amikor aktívan használjuk az angol nyelvet, nincs időnk azon gondolkodni, hogy most melyik mondatrészre kérdezünk rá, illetve azon, hogy hogyan kell egy kérdő mondatot megalkotni; ezeket a szabályokat a nyelv tanulása során legelőször kell elsajátítanunk. Azoknak a tanulóknak, akik már eddig is tanultak angolul, 'csupán' az a feladatuk, hogy rendszerezzék ezt a tudást, tehát tudatosítsák magukban, hogy miért tesznek fel egy kérdést egy bizonyos módon. Sajnos, ez elég fárasztó és sok figyelmet igénylő feladat. Azonban, ha nem tanulunk meg helyesen mondatokat szerkeszteni, soha nem leszünk arra képesek, hogy folyamatosan beszéljünk és értsünk, vagy angolul gondolkozzunk, hanem inkább mindig magyarul megalkotjuk magunkban a mondatokat, és azt próbáljuk lefordítani.
De ha belegondolunk, ez roppant fárasztó és embert próbáló feladat[2]: amikor folyamatosan közlünk vagy értelmezünk valamit nincs időnk arra, hogy fordítsunk. Ráadásul, az adott nyelvtani repertoár hiányában olyan mondatokat találunk ki, melyek nyelvtani szerkezetét nem is ismerjük[3].

2. A fordítók és tolmácsok, miután már kiválóan megtanultak egy nyelvet, még hosszú évekig tanulnak, gyakorolnak, hogy helyes, mindig a helyzetnek, vagy adott szövegkörnyezetnek megfelelő fordítást tudjanak létrehozni.

3. Lásd: Hogyan tanuljunk angolul? c. írásunkat.

Másodszor is ismernünk kell a mondatrészek megfelelő sorrendjét kérdő mondatokban is. Persze, amikor beszélünk, nincs időnk arra, hogy azon merengjünk, mi a mondat alanya vagy állítmánya, ezt rögtön a tanulás elején kell elkezdenünk minden egyes szerkezetnél tudatosan megtanulni, begyakorolni. Ez egyre könnyebben megy, mert az újabb és újabb szerkezetek egymásra épülnek. Fontos továbbá az is, hogy lássuk, a beszélt nyelv nem mindig egyezik meg az írt nyelvvel. Ez azt jelenti tulajdonképpen, hogy amit leírunk, annak sokkal szabatosabbnak, tisztábbnak, világosabbnak kell lennie, mint amit elmondunk, tudniillik az olvasónak nincs közvetlen kapcsolata az íróval, tehát nem tehet fel kérdéseket, azaz kénytelen az adott információból megérteni az író szándékát.
Harmadszor: a kérdőszók ismerete nélkül nehezen tudunk kérdéseket feltenni, tehát ezeket is alaposan meg kell ismernünk és meg kell tanulnunk. A kérdőszókkal részletesebben a 4. oldalon foglalkozunk majd.

1. **Mondatrészekre kérdezés:**

2. Az első, és egyben legfontosabb az, hogy megállapítsuk, mely mondatrészre kérdezünk rá. A mondatrészek sorrendjét illetően megkülönböztetjük az alanyra, illetve az egyéb mondatrészekre történő kérdéseket. A kérdő mondatokat ezeknek a szabályoknak megfelelően kell megalkotnunk. (Az alábbi példamondatok fordítása a következő oldalon található.)

Alanyra (illetve annak bármely kiegészítőjére) kérdezés:

kérdőszó[4]	állítmány[5]		tárgy[6]	határozók
	igei rész(ek) segédigék	névszói rész főige		
1. Who	was	your friend		at school
2. What kind of book	is	interesting		to you
3. Which	can be	the most exciting		from the seven
4. What	would be	more important		about the holiday
5. Whose homework	will be	the best		
6. Who	is	driving	the Bentley	now
7. How old people	can	stay		at the hostel
8. Which girl	will be	performing		at 5
9. How many witches	have been	working		on the project
10. What colour balls	can be	taken		to the match
11. Whose daughter	must	finish	school	next year
12. How dangerous spies	are being	watched		by the CIA[7]

4. Lásd jelen lecke 2. pont.

5. Lásd 1. lábjegyzet! Ha nem vagyunk tisztában azzal, hogy az állítmánynak milyen fajtái léteznek, nem tudunk megtanulni helyesen mondatokat alkotni.

6. A névszói állítmánynak nem lehet tárgya.

7. Ez a mondat szenvedő szerkezetben, folyamatos jelen időben van. Itt egyelőre elég csak annyit elfogadnunk, hogy mik a segédigék, és mi a főige.

1. Ki volt a barátod az iskolában?
2. Milyen könyv érdekes a számodra?
3. Melyik lehet a legérdekesebb a hét közül?
4. Mi lenne fontosabb az üdüléssel kapcsolatban?
5. Kinek a házi feladata lesz a legjobb?
6. Ki vezeti most a Bentley-t?
7. Hány éves emberek tartózkodhatnak a szálláson?
8. Melyik lány fog fellépni 5-kor?
9. Hány boszorkány dolgozik a projekten?
10. Milyen színű labdákat lehet vinni a meccsre?
11. Kinek a lányának kell befejeznie az iskolát jövőre?
12. Mennyire veszélyes ügynököket figyel a CIA most éppen?

Mint láttuk, amikor a mondat alanyára, illetve az alany bármely jelzőjére kérdezünk rá, a kérdőszó az alany helyére kerül be, és a kérdő mondatunkban nem lesz alany. Ezért az állító mondathoz képest nem lesz változás a mondatrészek sorrendjében.

~~Peter~~ is eating an apple.
Who is eating an apple?

~~My best friend~~ has been dancing.
Whose best friend has been dancing?

~~The two dogs~~ went home.
How many dogs went home?

Tehát a kérdő szórend alanyra, illetve az alany bármely jelzőjére kérdezésnél:

kérdőszó + segédige/segédigék + főige (+ egyéb mondatrészek)

Egyéb mondatrészekre és azoknak bármely kiegészítőjére (tehát nem alanyra) kérdezés:
(A táblázat mondatainak fordítása a következő oldalon található.)

8. Mivel itt a névszói részre kérdezünk, a névszói rész nincsen benne a kérdő mondatban.

kérdőszó	igei rész első tagja első segédige	alany	igei rész többi tagja többi segédige	névszói rész főige	tárgy	határozók
1. Why	is	the most exciting book		colourful		
2. Who[8]	can	Peter's friend	be			
3. How / In what way	must	we	be	clever		
4. Whose	will	the book	be			
5. Whose	would	all the money	have been			
6. How many children	must	the teachers		teach		every day
7. Where	have	the students	been	taking	the exams	so far
8. Why	ought	you		to work		all day
9. How long	should	we	have been being	watched		by the CIA
10. How far buildings	do	the engineers	have[9]	to visit		every day
11. Which criminal	can	we		get to admit[10]	the robbery	
12. What intensity explosion	have	the explorers		experienced		recently

9. A 'have to do sg' jelentése 'kell vmit tennie'. Módbeli segédige, mely nem tölti be az operátor szerepét., azaz kérdő és tagadó mondatokban a megfelelő igeidő és szerkezet mondatszerkesztési szabályait alkalmazzuk (pl. jelen esetben egyszerű idő. Lásd még: Könyvtár, Organet Rendszerező Nyelvtankönyv, Módbeli segédigék.

10. Műveltető ige (get sy to do sg = rávesz / kényszerít vkit arra, hogy tegyen vmit.)

1. Miért színes a legizgalmasabb könyv?
2. Ki lehet Péter barátja?
3. Hogyan / Mi módon kell okosnak lennünk?
4. Kié lesz a könyv?
5. Kié lett volna az összes pénz?
6. Hány gyereket kell a tanároknak tanítaniuk?
7. Eddig hol vizsgáztak a diákok?
8. Miért kéne egész nap dolgoznod?
9. Meddig kellett volna figyelnie bennünket a CIA-nek?**11**
10. Milyen messze lévő épületeket kell a mérnököknek látogatniuk minden nap?
11. Melyik bűnözőt tudjuk rávenni arra, hogy bevallja a rablást?
12. Mostanában milyen intenzitású robbanásokat tapasztaltak a kutatók?**12**

11-12. Miután itt szenvedő mondat alanyáról van szó, a mondat alanyát magyarra tárgynak fordítjuk. Lásd Könyvtár, Organet Rendszerező Angol Nyelvtankönyv, 03 Szenvedő szerkezet.

A kérdő szórendet időnként befolyásolhatják a mondatba bekerülő egyéb elemek (pl. határozó, jelző, stb.) de kizárólag úgy, hogy az elem bekerül a helyére, és a szórend marad a táblázat szerint.
Például:
How many *clever* witches have been *busily* working on the project? = Hány *okos* boszorkány dolgozik *szorgosan* a projekten (már egy ideje)?
Which criminal can we *surely* get to admit the *bank* robbery? = Melyik bűnözőt tudjuk *biztosan* rávenni arra, hogy bevallja a *bank*rablást?

Tehát, amikor nem alanyra, hanem bármely más mondatrészre kérdezünk, a szórend a következő:

kérdőszó + 1.segédige + alany + többi segédige + főige (+ egyéb mondatrészek)

2. Kérdőszók

egyszerű kérdőszók

who	ki, kik, kit, kiket
whom	kit (prepozíciók után áll)[13]
what	mi, mik, mit, miket
whose	kié, kiké, kinek a …, kiknek a …
where	hol, hová
where ... from	honnan
when	mikor, (amikor)
since when	mióta (eddig)
how long	mennyi ideje / mióta; mennyi időn keresztül, mennyi ideig
how	hogyan
how old	hány éves
how big	mekkora

13. Például: about whom, with whom, by whom, for whom, etc.

how far	milyen messze
how fat	milyen kövér
how many	hány (megszámlálható)
how much	mennyi (megszámlálhatatlan)
why	miért
which	melyik; hányadik
(at) what time	hánykor
what kind of	milyen (jelzőre kérdezés)
what … like	milyen (névszói részre kérdezés)
what intensity	milyen intenzitású / erős
what colour	milyen színű

Az angol nyelvben különböző ‘milyen’ kérdések léteznek. Más módon kérdezünk rá a jelzőkre és az állítmány névszói részére, tehát a kérdőszó és a mondatszerkezet mindkét típusú kérdésben különbözik.
Lássuk, hogyan alakul a mondat szerkezete a különböző ’milyen’ kérdésekben:

jelzőre kérdezés[14]	névszói részre kérdezés
This is a nice woman. Ez egy kedves nő. What kind of woman is this? Milyen nő ez?	This woman is nice. Ez a nő kedves. What is this woman like? Milyen ez a nő?
They are big boxes. Ezek nagy dobozok. What kind of boxes are they? Milyen dobozok ezek?	Peter’s boxes are big. Péter dobozai nagyok. What are Peter’s boxes like? Milyenek Péter dobozai?
They will be good doctors. Jó orvosok lesznek. What kind of doctors will they be? Milyen orvosok lesznek ők?	These doctors will be good. Ezek az orvosok jók lesznek. What will these doctors be like? Milyenek lesznek ezek az orvosok?

14. Jelzőre kérdezésnél a jelző természetesen lehet a mondat alanyának, állítmányának, tárgyának, sőt valamely határozójának (pl. a szép szobában) a jelzője is.

További példák jelzőre kérdezésnél:

What colour pencils do you have?	Milyen színű tollaid vannak?
What electricity power does she need for the experiment?	Milyen áramellátásra van szüksége a kísérlethez?
What interest will you get?	Milyen kamatot fogsz kapni?
What colour flowers must we put in the bunch?	Milyen színű virágokat kell tennünk a csokorba?

Olyan esetekben, amikor egy kérdőszóhoz kapcsolódik egy prepozíció (ez azért van, mert az igéhez kapcsolódik egy vonzat/prepozíció: pl. speak *about*, go *after*, be angry *with*, stb.), a prepozíció helye lehet a kérdőszó előtt, vagy a tagmondat végén kapcsolódhat az iogéhez.[15].

15. Nyelvtanilag mindkét megoldás helyes, de angolosabb és sokkal gyakrabban használt az első variáció.

The airship was floating **over Lakehurst airport**.	**What** was the airship floating **over**? **(Over what** was the airship floating?)
A léghajó éppen a **Lakehurst-i reptér felett** lebegett.	**Mi fölött** lebegett a léghajó?

Emlékeztető: A prepozíciók/vonzatok tárgyesetet vonzanak, ezért az utánuk következő személyes névmás mindig tárgyesetben lesz (about him, for us, by them, stb.), továbbá mivel a 'who' kérdőszónak van tárgyesete, a 'whom' kérdőszó, ezért ilyen esetekben ezt kell használnunk (about whom, for whom, by whom, stb.).

Például:

We are talking **about Peter.**	**Who** are we talking **about**? (**About whom** are we talking?)
Éppen **Péterről** beszélünk.	**Kiről** beszélünk éppen?

További példák:

What is she talking about? (About what is she talking?)	Miről beszél?
Where do you come from? (From where do you come?)	Hová valósi vagy? / Honnan jössz?
What is the bank next to? (Next to what is the bank?)	Mi mellett van a bank?
Who is the teacher angry with? (With whom is the teacher angry?)	Kire dühös a tanár?
Which tunnel did you go through last year? (Through which tunnel did you go last year?)	Melyik alagúton mentél keresztül tavaly?
Who will the problem be solved by? (By whom will the problem be solved?)	Ki fogja megoldani a problémát?
Which pile can we chose from? (From which pile can we choose?)	Melyik kupacból választhatunk?
What is the submarine drifting under? (Under what is the submarine drifting?)	Mi alá sodródik be éppen a tengeralattjáró?
What did the miners go under? (Under what did the miners go?)	Mi alá mentek (be) a bányászok?
Who does this bag belong to? (To whom does this bag belong	Kié ez a szatyor? / Kihez tartozik ez a szatyor?

összetett kérdőszók

16. Lásd 01.1 Kis magyar nyelvtan, szószerkezetek

Olyan esetekben, amikor egy szószerkezeten[16] belül a szószerkezet egy adott részére szeretnénk rákérdezni, összetett kérdőszókat használunk. A kérdőszó a szószerkezeten belül annak a szónak a helyére kerül, amelyikre rákérdezünk.

Például:

The best workers of the three most important factories will be on strike next week.
1 2 3 4 5
A három legfontosabb gyár legjobb dolgozói sztrájkolni fognak a jövő héten.

1. The **what kind of / Which workers** of the three most important factories will be on strike next week?
   A három legfontosabb gyár milyen / melyik dolgozói fognak sztrájkolni a jövő héten?

2. **Who** will be on strike next week?
   Kik fognak sztrájkolni jövő héten?

3. The best workers of the **how many** most important factories will be on strike next week?
   Hány legfontosabb gyár legjobb dolgozói fognak sztrájkolni a jövő héten?

4. The best workers of the three **what kind of factories** will be on strike next week?
   A három milyen gyár legjobb dolgozói fognak sztrájkolni jövő héten?

5. The best workers of the three most important **what** will be on strike next week?
   A három legfontosabb minek a legjobb dolgozói fognak sztrájkolni jövő héten?